

La biblioteca escolar als centres docents

Aclariment previ: Sempre que en aquest text s'esmenta la Biblioteca Escolar o la Biblioteca Pública es parla, de fet, d'una mediateca. Actualment, però, arreu es continua fent servir el tradicional terme biblioteca per referir-se a equipaments dotats amb tots els avenços del món de la informació.

Les propostes que segueixen cal emmarcar-les en el context següent:

Des del meu punt de vista, malgrat successives reformes i adaptacions, l'essència del contingut curricular del nostre sistema educatiu, al menys per que fa a l'educació secundària, és bàsicament, el mateix que inspirava el Trivium i el Quadrivium de fa segles. La realitat social, però, és ara molt diferent de la que propicià aquella organització educativa. Llavors només unes poquíssimes persones eren capaces de llegir i escriure i, majoritàriament formaven part de les capes més riques i privilegiades de la societat. Allò que llegien i aprenien els parlava de qüestions que formaven part del seu entorn més proper. Un entorn ric i culte.

Paulatinament, el nombre de persones que al llarg dels segles ha anat accedint a la lectura i l'escriptura ha anat augmentant i, gradualment, capes més àmplies de la població han anat gaudint d'aquestes eines d'aprenentatge, comunicació i promoció personal i social.

A mesura que les societats s'han anat democratitzant, la necessitat de que els seus membres puguin participar activament en el desenvolupament i organització del conjunt ha anat en augment. I l'alfabetització s'ha anat convertint en una necessitat creixent.

No és cap secret que la riquesa i la prosperitat d'un país i de cadascun dels seus membres, es basen en el nivell d'alfabetització real que assolixen tots els seus ciutadans.

A casa nostra, el procés de modernització, democratització i alfabetització tot just comença a acabar-se de generalitzar. De fet molts de nosaltres (mestres i professors d'ensenyament secundari) hem crescut en un entorn social i escolar molt diferent de l'actual (encara no havíem assolit la democràcia i l'escolarització no era obligatòria: molts ciutadans i ciutadanes no sabien ni llegir ni escriure).

Comparar els currículum que llavors s'estilaven i les qualificacions que s'obtenien amb els currículums i qualificacions actuals no és possible perquè els escolars d'aquells anys no constituïen la totalitat de la població escolar potencial com ara. Comparar els resultats que s'obtenien al Batxillerat i al BUP amb els que s'obtenen ara a l'ESO no és possible perquè el context social i polític del món educatiu era molt diferent del actual i els col·lectiu d'alumnes objecte de comparació no són equivalents: ara tota la població s'escolaritza fins als setze anys.

Quan molts de nosaltres estudiàvem, una bona part dels nens i nenes de 10 anys en amunt no seguia estudis de Batxillerat sinó que continuaven estudis primaris fins als 14 anys. Alguns assistien després a Escoles d'Arts i Oficis o, fins fa pocs anys, als centres de Formació Professional. Ara, des de fa uns anys l'escolarització/alfabetització és obligatòria per a tothom fins als setze anys. Accedeixen, per tant, a les aules, tots els membres de totes les capes socials tan els de les més riques i cultes com els de les més desfavorides i pobres i, això, en el context de la societat post industrial de la informació i del coneixement, en la qual cal estar alfabetitzat no només en llegir, escriure i comptar sinó, també, en l'ús intel·ligent de les TIC per a la cerca, elaboració i exposició de informació. I estar a punt per poder fer front a totes les ampliacions, adaptacions i reajustaments que calguin per tal de poder sobreviure amb èxit en tots els àmbits, Ja no s'hi val aprendre d'una vegada per totes allò que seria el nostre ofici per a tota la vida. Cal aprendre a aprendre constantment, mentre visquem, per poder mantenir-nos vius.

Ajudem l'alumnat a equipar-se per a aquesta constant adaptació informativa i formativa?

Els alfabetitzem eficaçment perquè puguin ser ciutadans actius en una societat democràtica posmoderna?

Tenim en compte que viurem tots millor si des del treballador més humil fins al més instruït tothom és capaç de fer la seva feina amb respectabilitat i eficàcia?

Tenim en compte que tan honorable és treballar com a assistent/a domèstic/a que com a arquitecte, poso per cas?

Tenim en compte la importància que tothom estimi allò que és i allò que fa per ser mínimament feliços/ces i per generar així societats més harmonioses i pacífiques?

Tenim en compte que tan respectable és seguir estudis professionals com seguir-ne d'universitaris?

Tenim en compte que totes les feines són necessàries perquè l'organització social funcioni adequadament?

Tenim en compte que fins fa uns anys els oficis s'aprenien al taller però ara s'aprenen a les aules?

Tenim en compte que la majoria de la població condueix un cotxe, posa la rentadora o veu una pel·lícula sense saber sota quins principis funciona la màquina que utilitza ni quin és el nom i disposició de tots els seus components, i se'n surt aïrosament? ...

En aquest context, aquestes són algunes de les propostes que presento:

*Dissenyar un currículum de Formació Inicial per a la tasca educativa amb adolescents, que sigui suficient i adequat. Tenint en compte, d'una banda, l'evolució i requeriments de l'actual societat de la informació i del coneixement, i, de l'altra, les necessitats de l'ésser humà adolescent, individualment i com a grup.

Des del meu punt de vista, l'actual CAP no compleix satisfactòriament la seva funció de formació inicial per a l'educació en l'etapa secundària tant pel que fa al seu contingut com pel que fa a la seva durada.

No hi ha temps suficient d'exposició i d'immersió en les característiques de la feina per a la qual ha de preparar.

Acaba resultant que el bagatge del/de la llicenciat/da certificat d'apte per a la pedagogia es decanta clarament pel plat de balança de la seva especialització universitària. No hi ha equilibri entre els continguts conceptuals que pot ajudar a aprendre a l'alumne/a i la seva preparació com a educador.

I, com que els humans aprenem sobretot per contacte, acció i imitació, els professors i professores, llavors, acabem reproduint la manera com nosaltres mateixos hem après i hem estat educats i actuem de la manera que ens és més familiar i ens fa sentir més segurs. Perpetuant, així, el model fortament teòric, intel·lectual i abstracte, compartimentat i descontextualitzat, que té com a fita conduir a la universitat als qui superin la cursa d'obstacles en que es converteix l'escolarització. I, no

pas, assegurant que els joves ciutadans que tenim encomanats es vagin equipant amb les eines bàsiques que els haurien de permetre a tots viure amb èxit en el món d'avui.

Creient donar les mateixes oportunitats a tothom, de fet les neguem a aquells i aquelles que, tot i que ben equipats amb les habilitats necessàries per a la vida, tenen una manera d'apropar-se a la realitat més kinèsica, intuïtiva i/o manipuladora que no pas abstracta i/o acadèmica.

Caldria, en canvi que poséssim molta atenció a proporcionar una varietat suficient d'activitats a l'alumnat de manera que tots i totes trobessin on "agafar-se" i on ancorar allò que han d'aprendre. Si no, si treballem amb el "pilot automàtic" fàcilment les nostres classes estaran escorades cap al treball bàsicament intel·lectual i acadèmic que és l'automatisme que, per defecte, per la nostra pròpia escolarització i formació, portem, fonamentalment, incorporat.

En el context tan canviant en que té lloc l'educació avui, al costat d'una sòlida Formació Inicial cal una continuada Formació Permanent del professorat a la qual tots els/les docents assisteixin. Si no, difícilment podran tenir èxit tots els canvis educatius que calgui anar duent a terme.

*Basar la nostra tasca educativa en educar més que no pas en ensenyar. Transformar l'antic model de classe centrada en el professor/a transmissor/a de fets i conceptes i en el llibre de text (model ja obsolet en l'era de la informació i del coneixement) pel de la classe centrada en el col·lectiu d'alumnes i els projectes en què treballen, educant i facilitant la consolidació i ampliació:

- del procés de lectoescriptura i del d'ús de les operacions aritmètiques essencials.
- de les quatre habilitats del llenguatge i la comunicació
- de la informació general bàsica.
- de l'adquisició de fluïdesa en l'ús de les tres llengües bàsiques per a nosaltres: el català, el castellà i l'anglès.
- de les competències socials i de treball fonamentals.
- dels procediments imprescindibles per aprendre a aprendre en el món de la comunicació digital i virtual.
- d'actituds, valors i normes necessaris per adaptar-se i incloure's en la societat en que viuen.
- de l'ús adequat i precís de les TIC

Una educació viva, funcional i dinàmica.

*Organitzar el currículum al voltant dels interessos reals de l'alumnat, treballant per projectes interdisciplinaris, de manera que aprenguin a trobar la informació necessària per desenvolupar-los, a la Biblioteca Escolar o a la Pública, més que no pas en llibres de text. D'aquesta forma l'alumnat alhora que aprèn de manera interessant i significativa els conceptes i fets que convé que conegui, desenvolupa les seves habilitats socials col·laborant i interactuant amb d'altres i, s'acostuma a moure's amb fluïdesa per un centre documental modern, cercant, localitzant, elaborant i organitzant informació, per acabar, finalment, exposant-la i comunicant-la. I, tot, mitjançant els últims avenços de les TIC.

Substituir les classes basades en el llibre de text, sempre mancat de la necessària actualitat (en el nostre món globalitzat on els esdeveniments de tots tipus es produeixen i es difonen arreu gairebé instantàniament) i que crea monotonia uniformitat, avorriment i dependència, per classes basades en l'ús de la Biblioteca com a font d'informació i de coneixement, ja que així es facilita i propicia que cada alumne/a treballi al seu ritme i vagi tan enllà en la seva cerca com la seva curiositat, interès i preparació li permetin.

La Biblioteca Escolar (com qualsevol biblioteca), a més d'afavorir l'autonomia en el procés d'aprenentatge i la construcció del propi criteri, constitueix un element fonamental per al tractament de la diversitat des de tots els punts de vista, facilitant, així, al professor/a la tasca d'oferir a cadascú, en funció de les seves capacitats, interessos i habilitats i de la seva maduresa, tot allò que pugui integrar i assimilar: molt o poc. Tothom queda satisfet. Es passa de la uniformitat exclouent (d'aquells/es que careixen d'habilitats marcadament abstractes o de suficient informació conceptual prèvia) de les classes centrades en el/la professor/a i el llibre de text, a la integració de tots els membres del grup classe a través de la diversitat de tot tipus (documental, de suports, de formats, de nivells lectors, de punts de vista, de temes, etc.) que ofereix sempre una biblioteca moderna. Es passa del "fracàs escolar" que resulta d'un ensenyament unidireccional i que (malauradament encara ara) avalua sobretot a partir d'exàmens, a l'èxit que pot suposar poder arribar tan lluny com el propi interès i les pròpies capacitats, juntament amb l'esforç del grup, ho permetin.

Deixar de banda l'erudició i l'academicisme com a pals de paller del currículum escolar i centrar-lo en el desenvolupament personal i social de

l'alumnat mitjançant la pràctica i aprenentatge de procediments, actituds, valors i normes que afavoreixin aquell desenvolupament. I, això, a través d'un treball significatiu que comporti alhora tasques individuals i tasques cooperatives.

*Tenir present que l'accés a la Universitat d'una part de l'alumnat no ha de determinar el contingut del currículum escolar de tots els/les alumnes.

*Adonar-nos que el procés d'aprenentatge de la lectura i escriptura no s'acaba a l'etapa primària i que cal continuar-lo i reforçar-lo a la secundària deixant-lo a punt, en acabar-se aquesta etapa, per a la seva posterior expansió i perfeccionament en les següents etapes vitals i d'aprenentatge segons les necessitats i aptituds de cadascú. Per a això cal que totes les àrees del coneixement hi col·laborin amb les seves especificitats. Així els nois i noies aprenen a entendre amb profunditat i plenament diferents tipus de textos i de vocabularis específics i practiquen diferents menes de tècniques d'estudi i de treball intel·lectual.

*Abordar el llenguatge i la comunicació des d'un punt de vista funcional i no pas acadèmic. Aprendre a utilitzar comunicativament les tres llengües bàsiques (català, castellà i Anglès, cadascuna al seu nivell) i no pas estudiar-les, analitzar-les o dissecar-les. Marcar-se com a objectiu la competència de l'alumnat en les quatre destreses bàsiques del llenguatge i de la comunicació: escoltar, parlar, llegir i escriure.

*Pel que fa a la literatura, cultivar el gust pel món de l'imaginari a base de dedicar diàriament una estona a la lectura col·lectiva oral (de poesia o de teatre, per exemple) i/o a la lectura silenciosa individual d'aquells títols que a cada alumne interessin. Promoure l'ús del servei de préstec de la Biblioteca Escolar i de la Pública per a la lectura a casa (sobretot en èpoques de vacances). Reforçar i/o establir l'hàbit de la relació personal amb els llibres i les seves històries, organitzant, també, representacions teatrals, lectures poètiques, narració de contes, et. (o assistint-hi), certàmens, debats i fòrums literaris (amb presència, si s'escaigués d'escriptors, rondallaires, ...), publicant una revista escolar o de classe, etc.

*Dissenyar un Pla Lector que inclogui tan la lectura de textos de creació literària com la de textos informatius i que abasti totes les etapes de l'escolarització.

*L'avaluació del progrés de l'alumnat, hauria de ser exactament això: una avaluació continuada del progrés de l'alumne/a, allunyada d'exàmens i proves.

*Tenir com a objectiu prioritari del currículum escolar la formació i educació de persones, ciutadanes i ciutadans, amb capacitat per viure en societat de manera harmoniosa, solidària i creativa, per aprendre a aprendre autònomament i amb criteri, per desenvolupar els seus interessos i habilitats al màxim, per poder sentir-se satisfets d'allò que aporten al conjunt de la societat per humil o grandiosa que sigui la seva aportació.

*Determinar com a contingut curricular prioritari, tant de l'Educació Obligatoria com de la Post Obligatoria, els següents aprenentatges, adequant-los, en cada nivell educatiu, a l'edat, als interessos i a les capacitats, i maduresa de l'alumne/a :

- pràctica de les quatre habilitats lingüístiques (escoltar, parlar, llegir i escriure) en les tres llengües bàsiques al nostre país, bo i relacionant-les sempre les unes amb les altres
- pràctica de les habilitats socials i cíviques (cooperació, treball en equip, solidaritat, diàleg, resolució de conflictes ...)
- pràctica en l'ús intel·ligent de les TIC
- pràctica en la localització, cerca , elaboració i exposició d'informació
- pràctica en el desenvolupament de projectes i la resolució de problemes
- pràctica en l'ús de la Biblioteca Escolar (en el de la Biblioteca Pública i, més endavant, en el de Biblioteques Especialitzades) com a recurs bàsic per a l'aprenentatge escolar i les necessitats personals de la infància i la adolescència, i per als ulteriors aprenentatges i necessitats, de l'edat adulta i de la vellesa.
- pràctica en la lectura de ficció (conte, novel·la, poesia, teatre, còmic...) com a mitjà de gaudi i de desenvolupament de la sensibilitat, de la imaginació i del món intern personal
- pràctica en la interdisciplinarietat evitant la compartimentació, la descontextualització i l'academicisme.

*Basar el procés d'aprenentatge de l'alumnat en el fet que allò que es treballi sigui significatiu i rellevant per al seu moment vital. Així es podrà implicar totalment en el que aprèn i ho aprendrà realment perquè estarà ben arrelat en l'experiència vital quotidiana : cal escoltar, parlar, llegir i escriure sobre allò que es viu perquè les paraules no siguin buides sinó plenes de sentit i de vida

Maria Anglada i Birulés

Responsable de la Biblioteca Escolar de l'IESM FERRAN TALLADA

Professora d'Anglès d'Ensenyament Secundari